

den kan, die zelfs de goeden tot het kwade brengt en ook dezen twist ontkend heeft.

Vierde Epeisodion.

Gereed haar laatste gang te gaan om, van het aardse huwelijk verstoken, met den Acheron in een macaberen echi te treden, klaagt Antigone het koor haar leed. Maar het koor, een moeilijke vertrooster, wijst Antigone nu eens — eigenlijk overeenkomstig Antigone's eigen streven — op de glorie die haar wacht, dan weer op het halsstarre karakter van haar verzet en maakt aldus haar eenzaamheid te hopeloozer. Eén lichtpunt ziet Antigone: met open armen zullen haar ontvangen haar ouders en haar broeder. Haar broeder, ja; want voor man noch kroost — immers te vervangen! — had ze ooit die daad bestaan. Naar de goden echter behoort ze niet op te zien. Heeft ze misdaan, dan zal de straf het haar leeren. Zoo niet — méér leed dan het hare wenscht ze haar recht niet toe.

Vijfde Stasimon.

Het koor roept voor de verbeelding gestalten uit den mythos op, die soortgelijke straf gedragen hebben.

Vijfde Epeisodion.

Op Creon treedt Tiresias, de blinde ziener, toe. De lekenen wijzen ondubbelzinnig uit dat de goden de offers in Thebe niet aanvaardden. Geen wonder, ontwijf en bevlekt als haarden en altaren zijn door het onbegrijpelijk. Hij geeft Creon den welmeenenden raad zijn starre houding te laten varen.

Altemaal olie op het vuur bij den koning. Geldmaken, daarop is Tiresias, evenals heel het ziensgilde, uit.

De beide grootmachten kwetsen elkander in woord en wederwoord, totdat het den blinde te veel wordt en hij Creon onomwonden den dood van zijn zoon aankondigt als straf voor zijn dubbele zonde: de levende is immers bij de doden, de doode bij de levenden.

Thans daagt bij Creon (en we mogen er bij voegen: ook het koor) de bezinning:

Ik vrees, hij kiest het beste deel, die levenslang
De heilige en van ouds bestaande welten eert.

(113/4)

Vijfde Stasimon.

Hoopvol gestemd richt het koor een danslied tot Bacchus. Dat hij heilbrengend kome tot Thebe, zijn lievelingsstad!

Exodos.

Een hode komt op en schildert voor de ooren van Creons vrouw, Eurydice, hoe Creon en zijn gevolg allereerst hun eerbiedige zorgen hebben gewijd aan wat er restte van Polynices' lijk en hoe ze daarna pas ijlden naar Antigone's steenen kamer, waar een gruwelijk tafereel hen wachtte: Antigone, die zich verhangen heeft, in de armen van Haemon. Na een vergeefschen uitval naar zijn vader brengt de jonge man zichzelf een doodelijks stoot toe en heeft nog juist de kracht zijn bruid te omvatten, wier krijtwitte wangen hij purpert met zijn bloed: ziedaar het huwelijk voltrokken, al is het in den Hades!

Als de koningin sprakeloos is heengegaan, verschijnt Creon, het lijk van zijn zoon in de armen. Nu heeft hij zijn les geleerd, meent hij. Maar een nieuwe boodschapper brengt hem den genadeslag toe. Eurydice is bij het huisaltaar vrijwillig den dood ingegaan, een vloek op de veege lippen voor haar man, den kindermoordenaar.

Creon, de vertwijfelde, de verworpen, heeft maar één bede: dat hij sterven moge. Maar barsch voert hem het koor tegemoet dat bidden thans geen zin heeft, wijl geen sterveling het hem toebeschikte lijden kan ontgaan. En terwijl de verblinde, wien de ogen te laat geopend zijn, wegkrimpt in wanhoop, vat het koor de aangrijpende leering der tragedie samen in de woorden:

Van alle bezit, dat geluk ons verleent,
Is de wijsheid het hoogst; voor der goden gebod
Past eerbied en schroom. De overmoedige geest,
Die onzinnig zich uit in vermetele taal,
Wordt, oud zelfs en grijs,
Nog gedwongen om wijsheid te leeren.

(1348—1353)

Hij die dit drama heeft gelezen met de overgegeven aandacht, die het ook, misschien juist, in onze dagen verdient, talmt wellicht geen oogeblik met zijn conclusie dat de dichter hier werken des lichts bij Antigone heeft gesteld tegenover werken der duisternis bij Creon. Evenwel, zoo eenvoudig staan de zaken niet. Althans Hegel, door velen een eindweegs gevolgd, heeft beloofd, dat beider én het gelijk én het ongelijk was, zoodat in beider vernietiging de tegenstelling der eenzijdigheden werd opgeheven. De beide hoogste zedelijke machten botsen volgens hem op een en de zin der eeuwige gerechtigheid is dat beide in hun eenzijdigheid ongelijk krijgen en tevens gelijk.

Dat wij zijn constructie van these, antithese en synthese, den welbekenden drieslag, in het algemeen als verklaringssprincipe verwerpen, verklaart zichzelf. Een andere en beslissende vraag is of we dezen drieslag Sophocles toe mogen schrijven; een vraag, die we a priori geneigd zijn ontkennend te beantwoorden. In ieder geval mag men dit schema eener bepaalde wijsgeerige methode niet

op ons stuk toepassen, tenzij de tekst dit duidelijk rechtvaardigt. Is dit het geval? Het is waar: zowel Antigone als Creon gaat onder, maar het is een ziener die Creon aanklaagt inzake Polynices en zijn heroïeke zuster beide; en Creon erkent zijn schuld. Bovendien: Tiresias, die nimmer een valsch profeet gebleken was, handhaaft zijn reputatie, als Haemon sterft naar zijn voorzegging. Met Creon heeft het koor zijn les geleerd.

Antigone daarentegen moge schreien om haar bitter lot en de hemel moge haar zijn glans befloeren, haar zelfbeklag verandert niet in zelf-aanklacht en het zijn haar rechters, die beschaamd worden. „Voor der goden gebod past eerbied en schroom”, ziedaar wat Sophocles in een tijd van Aufklärung zijn landgenooten óók leert.

R. J. DAM.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Godsdienstige Ontwikkeling en Godsdienstige Opvoeding volgens de Individual-Psychologische School.

I.

Het is u allen welbekend hoe groot in onzen tijd de belangstelling voor de psychologie is. Zoo groot zelfs, dat men wel spreekt van de tegenwoordige „mode” voor psychologie. Evenredig aan deze belangstelling is ook het aantal richtingen of stromingen, wier getal nog steeds vermeerderd.

Müller Freienfels telt in zijn bekend en duidelijk overzicht: „Die Hauptrichtungen der gegenwertigen Psychologie” er 16.

En Saupe b.v. in zijn: „Einführung in die neuere Psychologie” zelfs 24!

Dat deze getallen wijzen op veel verschil, behoeft geen nader bewijs; maar dat we ondanks deze veelheid toch tot op zekere hoogte mogen spreken van „de moderne psychologie”, toont o.a. Kohnstamm aan in zijn boekje: „Modern-Psychologische opvattingen omtrent Godsdienst en Religie”.

Hij laat ons zien, dat de oude tegenstelling tussen lichaam en ziel (of geest) haar scherpte verloren heeft en bij zeer velen in beginsel is opgeheven.

Een van de hoofdkenmerken van de z.g.n. moderne psychologie is veelmeer de eenheid van het geestelijk-stoffelijke; Kohnstamm zegt: „de onspitsbare eenheid eener complexe veelheid”. Daardoor is de categorie der totaliteit of van de eenheid, die meer is dan de som van haar deelen tot heerschappij gekomen (a.w. bl. 21); en het wezen van het moment (dat geen isoleerbaar déél is) kan slechts begrepen worden door uit te gaan van het geheel. Wie dus het „individu” begrijpen wil, moet eerst weten, wat de „gemeenschap” is en slechts van uit die „gemeenschap” is de enkeling te verstaan.

Wanneer wij ons nu bezig houden zullen met de Individual-Psychologie, (Indps.) dan treffen wij ook bij deze dergelijke ideeën aan, die „gemeengoed” zijn van de moderne psychologie.

Niet alles wat de Indps. leert is door haar zelf ontdekt; al wil zij het nog wel eens zoo laten voorkomen.

Stichter en nog steeds leider der Indps. is Alfr. Adler.

Hij werd geboren te Weenen in 1870; vestigde zich als zenuwarts aldaar; was sinds 1925 Lehrer aan het „Pädagog. Institut” te Weenen en is sinds 1929 Teacher of the Columbia University te New-York.

Van zijn boeken, voorzoover ze van belang zijn voor ons onderwerp, noemen wij: Menschenkenntnis (4e Aufl. S. Hirzel Leipzig 1931); Praxis und Theorie der Indps. (4e Aufl. J. F. Bergmann, München 1930) en vooral: Adler und Jahn: Religion und Indps.

In ons land vindt de Indps. o.a. een warm aanhanger in den arts Dr P. H. Ronge, die onlangs een boek schreef: Individual-Psychologie (Utrecht, Uitg. van Erven J. Bijleveld 1934).

Meer nog dan Adler is in ons land bekend Künkel. Van zijn boeken heeft bijna ieder meer ontwikkelde gehoord en velen hebben ze ook zelf gelezen.

Toch willen wij hier Künkel buiten beschouwing laten. Wij mogen hem n.l. niet meer rekenen tot de Ind-psychologen in nauwer kring. Hij gaat in vele opzichten eigen wegen en een totale breuk met DE Indps. schijnt welhaast onvermijdelijk.

Daar komt nog bij, dat dikwijls beweerd wordt: Künkels houding t.o.v. den godsdienst is wezenlijk anders dan die van Adler.

In hoeverre dit waar is, kan in deze artikelen-serie niet uitgemaakt worden. Wel wijzen we ter oriëntering op Künkels boekje: De religieuze opvoeding in het gezin en het ongelooft (no. 2 in de bekende serie: Psychologie van het ongelooft; onder redactie van Prof. dr Ph. Kohnstamm).

Wij beperken ons dus tot de „officiële leer der Indps.”, zooals die voorgedragen wordt door Adler en Wexberg en Dreikurs e.a.

Bijna algemeen is de voorstelling, dat de Indps.

moet beschouwd worden als een reactierichting en wel op de psycho-analyse.

Maar Ronge (a.w. pag. 12) keert zich hertegen en zegt:

„Daarom is de veel gebruikte qualificatie, waarbij Adler een leerling van Freud wordt genoemd, ook niet als geheel juist te beschouwen.

Adler hield zich reeds voor hij van Freud gehoord had, met een theorie der hysterie bezig.

Toen deze laatste nu omstreeks 1897 een voordracht voor een aantal Weense artsen hield en door de vergadering zoo slecht bejegend werd, dat hij midden in de discussie boos wegliep, heeft Adler het voor hem in een refereerend tijdschrift-artikel opgenomen.

Freud deed naar aanleiding van dit artikel een vergeefsche poging om met den schrijver in contact te komen. Later is dit toch tot stand gekomen, toen Adler een meisje met hysterische aanvallen naar zijn collega verwezen had.”

Een aantal jaren (1902—1912) was Adler als deelnemer bij door Freud geleide discussie-avonden over problemen der neurose. In 1912 kwam echter de breuk; Freud wilde een internationale vereniging oprichten met zijn theorie als grondslag, maar Adler weigerde toe te treden, omdat hij deze theorie niet voldoende als juist erkennen kon en evenmin als voldoende vruchtbaar uitgangspunt.

Vanaf dit oogenblik gingen beide eigen wegen.

Volgens dit standpunt is Adler dus geen afvallige van de Ps-a-school; maar meer evenals Freud van het begin af een zelfstandig onderzoeker, die slechts een tijdlang min of meer met Freud heeft samengewerkt en zich daarbij trouw gespiegeld heeft aan Freuds fouten, zoodat hij die vermijden kon.

Hoe dit ook zij, Adler heeft inderdaad een eigen stelsel; heeft eigen aanhangers, die zijn meeningen met gloed verdedigen.

Heeft ook een eigensoortige propaganda, die gevoerd wordt. Van bescheidenheid is hier niet veel te bespeuren. Het woord, dat J. François schrijft over Ludwig Klages: „Ongetwijfeld zal het bij velen een geprikkelde stemming veroorzaken, dat Klages op een naar Nederlandsche opvatting, weinig ingelogen wijze zelf de aandacht vestigt op de originaliteit en het belang van zijn werk (J. François, De Karakterkunde van Ludw. Klages, bl. XVII) geldt zeer zeker in bijna alle opzichten ook van Adler en zijn aanhangers.

Hoezeer we nu ook zeggen mogen: er is groote belangstelling en waardeering voor het werk van Adler e.s., daar staat tegenover, dat men in meer wetenschappelijke kringen vrijwel afwijzend staat tegen de ideeën der Indps. Het is merkwaardig hoe weinig psychologen en psychiaters iets voelen voor deze zielsbeschouwing en de hier aanbevolen therapeutische methoden. (Zie b.v. Dr D. Wiersma, Toepassingen der zielkunde bl. 26—50).

De belangstelling en waardeering, die er is, komt meer van de zijde der z.g.n. „ontwikkelde leken”.

Adler heeft blijkbaar een en ander reeds jaren geleden voorzien.

Hij schrijft (in een Woord vooraf op het boek van Dreikurs: Alfr. Adlers Indps.): „20 jaar geleden beschreef ik het lot der Indps. als volgt: Zij zal door velen begrepen, maar door nog meer niet begrepen worden”.

Tot de laatste behoeven dan zeker met name de psychologen en psychiaters.

En Dreikurs zelf klaagt in de inleiding op genoemd werk: „dat weliswaar de meer ontwikkelde leek heel juiste voorstellingen heeft, maar dat in vak-wetenschappelijke kringen een oppervlakkigheid voorkomt, die inderdaad verschrikkelijk is.”

Voorts beschuldigt Dreikurs verschillende schrijvers (helaas zonder namen te noemen) van plagiaat; iets minder deftig zouden we zeggen: van diefstal uit het „arsenaal” der Indps. Velen putten n.l. uit de pron der Indps. en reiken het uit als komende uit „eigen” bron.

Men ziet het, ook hier al ongeoorloofde concurrentie; een ander middel verkoopen onder „eigen merk”.

Wij hopen ons bij nadere beschouwingen over de indps. te wachten voor dergelijke dingen; en zullen ons zoo nauw mogelijk aansluiten bij Adler zelf en bij het werk van Dreikurs (die, naar Adler, zegt, spreken mag uit naam van de Indps.) en voorts ook bij het genoemde werk van Ronge.

Het hoofddoel van deze artikelen is een onderzoek in te stellen over deze vraag: Heeft Adler, die paedagogisch-psycholoog wil zijn, ons aanwijzingen te bieden, die waardevol zijn t.o.v. de ontwikkeling van het godsdienstige leven en de godsdienstige opvoeding.

Om deze vraag te beantwoorden, zullen we eerst in een kort overzicht, voorzoover noodig, de hoofdgedachten van de Indps. weergeven en die weer „waar nodig” aan een bespreking onderwerpen.

Een algemeene beoordeeling van de Indps. komt zooals wel vanzelf spreekt, hier niet in aanmerking.

Na het overzicht van de theorieën der Indps. meer in 't algemeen, zullen wij dan bijzonder onderzoeken Adlers houding tegenover den godsdienst.

Zoo kun
Godsd. ont
school.

Voorop z
Adler welis
gangspunt;
theorie, eer

We hebbe
spreking te
levensbesch
thode geluig

Toch zult
beantwoord
voor ons
menschbese

tusschen o
Prof. Wale
schrift ju

Waarom
blijken.

Beetgum.

De Refor
e.d. Met eerl
dammer”, 2
prof. dr J. G

Tot uitl
sche mals
toont. Dat
dat de zo
inzien klo
(geen rech
enz. voor;
malaria-ei
gaan vlieg

Toen kv
derstelling
ten in he
om eerst
zomer, h
proef bev
aantal

liet zie
mugger
August
vall

Dit niet
bineerd, J
gen in de
in den zor
is er steel
keert. Gey
en verap
onvathaar

Een an
den zome
vele mug
zijn. Nu
mikrosko
tot een ho
De Noord
na het be
slaat. In
nog met
het najaa
najaar

Alles k
rusten op
tewegg
muggen.

We vern
muur, zijn l

Van de a
nog twee
Hervormde
luidt aldus:

Een br
de vraag
Kerk he
ware k

In het
kan de g
En voort
moeten w
schappij
node met
besturen

ander
maar ee
machtsin
haar gehi
(Tijd R
en Claasi
den naar
deze in

Trouw a
Gods W
onverwij
den mach
Inzoo
maar, in
Reglome
en alzo
Konin
der valsc

voorgesteld. Hij toont op de menschen, straft en bezoekt. Dan komt in het stuk langzamerhand de gedachte op van de noodzakelijkheid van het lijden. En dan draagt Jezus in het laatste tooneel het kruis den heuvel op, hoewel men dit niet op het tooneel ziet, maar alleen de stem hoort, die het aankondigt. En op deze manier wordt in dit stuk op menschevormige wijze de heilige toorn Gods, Zijn vergevende liefde en de volkomen overgave aan God van Jezus voorgesteld. In Amerika fungeerde als God, die de hoofdpersoon in dit stuk is, bij de vertooning een typische Negerprediker. En die voldeed zeer in zijn rol als God en het stuk wekte hooge gevoelens van bewondering en wijding.

Vervolgens deelt Dr Knoppers mee:

De Utrechtsche Studenten-Tooneel-Vereeniging was van plan dit stuk publiek op te voeren.

Daarvoor heeft nu de burgemeester van Utrecht een stokje gestoken, zoodat de opvoering niet kon doorgaan. Wij zijn daar dankbaar voor, want het zou anders meer dan ergerlijk zijn geweest.

Ook de Hoofzittercorrespondent van het „Algemeen Handelsblad“ sprak zijn voldoening uit over dit verbod van opvoering en protesteerde er tegen, dat men het Allerhoogste en den Allerhoogste wilde ten tooneele voeren.

Niet allen zijn het vanzelf met dit verbod eens.

De man die het stuk zou regisseeren, schrijft: „Ik ken geen stuk, dat zoo schoon en diep-religieus is, dat zoo als een curiosum, zoo als een bijzonder diadeem schittert aan onzen ontredde tooneelhemel, geen stuk, dat zoovele fonkelende facetten bezit als de Goddelijke Comedie „Grazige Weiden“. Ik ken geen stuk, dat de menschen op zoo simpele en toch zoo verheven wijze nader tot den Bijbel brengt als dit eenvoudige en oprecht-religieuze spel. Door dit te spelen, al is „belijden“ hier beter op zijn plaats, verandert de tooneelzaal in een schouwplaats en tempel, waarin het gaat om de waarheid der dingen en de materialisatie en cristallisatie der hoogste begrippen en diepste intenties van ons zijn en wezen.“

Tegen zulk een mentaliteit valt niet te redeneeren.

Ja zeker, daar is heel de methode van „stichting“ blootgelegd. In plaats van de bijbelsche meening, volgens welke de Schrift zelf levend en krachtig is, en dat ze ons heeft te leiden en te regeren en te verlichten, treedt de andere, dat die Schrift een werkeloos-daarliggend-boek is, dat maar wachten moet op de vriendelijke lieden, die de zoekers en zwervers „nader tot den Bijbel“ brengen. Gereformeerden zeggen: de Bijbel komt tot ons. De anderen: wij zullen elkaar — zoover het ons aanstaat — tot den Bijbel brengen. In het eerste geval breekt de Bijbel ons (naar het „vleesch“, ook naar onze „vleeschelijke religioositeit“) af, in het tweede geval prolongeeren wij ons zelf met onze eigenwillige vroomheid en blijven het vrome „subject“, dat zichzelf heeft gemeten aan zichzelf.

Voor de variatie loopt er dan onder al die onbarthiaansche bedrijven weer eens een barthiaansche artikeltje heen, zoo nu en dan.

Dr Knoppers heeft nog enkele bezwaarden genoemd:

Dat echter mannen als de hoogleeraren Van der Leeuw en Kohnstamm zich niet tegen het stuk als zoodanig keerden, zich ook zelfs niet verzetten tegen de uitbeelding van de allerhoogste Majesteit Gods in menschevorm op het tooneel valt zeer te betreuren. Zij hebben geen bezwaar tegen het heilige op het tooneel; zelfs niet tegen God op het tooneel.

Het bezwaar van beiden gaat tegen andere zaken, die wel voor een deel bijkomstig zijn, maar dan toch tekenend voor de opvattingen in deze Utrechtsche studenten-vereeniging. In het Utrechtsche studentenblad, waarin de aankondiging van de opvoering van „Grazige Weiden“ voorkwam, stond namelijk: „Na afloop voortzetting van het feest in het Jaarbeursgebouw. Soiree dansante. De kroeg is daarna tot zes uur geopend.“ En zij concludeeren: dat is zeker een zeer slechte omlijsting van dit stuk van heiligen toorn, vergevende liefde en volkomen overgave aan God.

Prof. Dr G. v. d. Leeuw heeft daarbij nog een ander bezwaar. Dit stuk, niet door negers gespeeld, moet een volkomen averechtsche uitwerking hebben. Om het te genieten zou men in Amerika moeten zijn en het stuk uitgevoerd moeten zien door de negers zelf. „Want er is niets afschuwelijkers denkbaar, dan spelers, die uiteraard volkomen vreemd staan tegenover de hun opgedragen rollen en een publiek, dat gniffelt om dingen, waarom men lachen mag en soms schreien moet. Zulk een experiment mag men niet wagen.“

Dat is alles, wat deze heeren professoren, de eene in

Zoo kunnen we onze conclusies trekken over Gods ontw. en Gods d. opv. volgens de Indps.-school.

Voorop zij nog dit gesteld: Evenals Freud gaat Adler weliswaar uit van een methodisch uitgangspunt; maar van daaruit bouwen zij een heele theorie, een menschenbeschouwing op.

We hebben niet slechts de methode aan een bespreking te onderwerpen, maar veel meer nog de levensbeschouwing, waarvan tenslotte ook de methode geluigt!

Toch zullen wij hier niet zoozeer de vraag te beantwoorden krijgen, in hoeverre hun methode voor ons aanvaardbaar is, wanneer wij hun menschenbeschouwing afwijzen. (Over de verhouding tusschen methode en levensbeschouwing schreef Prof. Waterink in de Nov. afl. van het Paed. Tijdschrift juist een artikel).

Waarom dit hier niet het geval is, zal nader blijken.

Beetgum.

J. WEGGEMANS.

Ziek worden in het najaar, ziek zijn in den zomer.

„De Reformatie“ heeft geen verstand van ziekteleer e.d. Met eerbied namen we dus uit „De Groene Amsterdammer“, 29 Dec. '34, een gedeelte van een artikel van prof. dr J. G. van Loghem over:

Tot uitleg diene allereerst, dat een Noord-Hollandsche malaria-epidemie een top in den zomer vertoont. Dat klopt, zal men zeggen, met de ervaring, dat de zomer ook het muggenseizoen is. Bij nader inzien klopt het niet: de eerste nieuwe malariagevallen (geen recidieven) doen zich reeds in Januari, Februari enz. voor; nemen geleidelijk naar den zomer toe. De malaria-epidemie begint dus lang voor de muggen gaan vliegen.

Toen kwamen onze malaria-onderzoekers tot de onderstelling, dat de Noord-Hollandsche malaria-patiënten in het voorafgaande najaar besmet zouden zijn, om eerst in den loop van het jaar, bovenal in den zomer, hun ziekteverschijnselen te vertoonen. Een proef bevestigde deze gedurfd onderstelling. Een aantal Amsterdamsche vrijwilligers liet zich in het najaar door besmette muggen steken, en ziet, in Juni, Juli of Augustus kregen zij hun eersten aanval!

Dit nieuwe feit werd met andere vondsten gecombineerd. Men vond in Noord-Holland veel meer muggen in de stallen dan in de huizen. Heeft een mug in den zomer zich besmet aan een malariapatiënt, dan is er slechts weinig kans, dat zij tot een mensch weerkeert. Gewoonlijk komt het insect in een veestal terecht en verspreidt de menscheleke malariaparasiet aan een onvatbaar rund of varken.

Een ander nieuw feit was echter: zoekt men na den zomer in stallen en huizen, dan vindt men er vele muggenwifjes, die de overwintering begonnen zijn. Nu bleken in huizen met malariapatiënten, bij mikroskopische ontleding, zulke overwinterde muggen tot een hoog percentage met malariaparasieten besmet. De Noord-Hollandsche mug begint echter niet dadelijk na het betrekken van het winterkwartier den winterslaap. In September, October, November stilt zij zich nog met menschenbloed de honger. Zoo raken zij in het najaar in huis besmet en besmetten in het najaar nieuwe huisgenooten.

Alles klopt nu als een bus. De zomerepidemieën berusten op najaarsinfecties. De najaarsinfecties worden teweeg gebracht door in de huizen overwinterende muggen.

We vermoeden, dat menig lezer nog eens naar zijn munt, zijn kelder kijken zal.

Hierarchie of kerk?

Van de artikelenreeks van Prof. Greijdanus geven we nog twee stukken. Het één draagt tot opschrift: „Het Hervormde Kerkgenootschap eene ware Kerk?“ Dat luidt aldus:

Een broeder vroeg plaatsing en beantwoording van de vraag: „Kan volgens het begrip pluriformiteit der Kerk het „Hervormde Kerkgenootschap“ tot een ware kerk gerekend worden?“

In het artikel „Pluriformiteit der Kerk“ kan de geschte vrager reeds eenig antwoord vinden. En voorts nog het volgende. Bij de „Herv. Kerk“ moeten wij onderscheid maken tusschen de genootschappelijke hiërarchie van Haagsche Synode met Synodale commissie, en Prov. en Classicale besturen enerzijds, en de plaatselijke kerken anderzijds. De hiërarchie is geen kerk, maar een wederrechtelijk aan de kerken opgelegd machtsinstituut, dat de kerken overheerscht, en aan haar gebiedt, om te handelen in strijd met Gods Woord (Tijd Rijpt, blz. 16). Voorzover die Synodale, Prov. en Classicale Besturen zich zouden willen toeven met den naam van kerk, zijn zij valsche kerk, gelijk deze in Art. 29 onzer Belijdenis geteekend wordt. Trouw aan den Heere Jezus, en gehoorzaamheid aan Gods Woord, moeten er de kerken toe brengen, om onverwijd dezen onrechtmatigen, Christus-tegenstaanden machts-usurpator (overweldiger) te verwerpen.

Inzover plaatselijke kerken dit laatste niet doen, maar, in gehoorzaamheid aan die Besturen met hunne Reglementen, ongehoorzaam zijn aan het Woord Gods, en alzoo feitelijk den Heere Christus als Koning verwerpen, doen zij het werk der valsche kerk; en stellen zij daardoor de afzonder-

lijke geloovigen voor de vraag, of dezen mede schuldig willen worden, of blijven, aan deze verwerping van den Heere Christus als Koning, door het aanhouden van den band met zulk een kerk, dan wel of zij, in gehoorzaamheid aan Hem als Koning, die opgedrongen bestuursmacht willen afschudden, en daarom breken ook met wie, terwille van haar, naar den Heere Christus niet hooren (Hand. 5:29; Luc. 6:46).

Na de bewegingen van 1834 en van 1886, en ter plaatse waar eene Gereformeerde Kerk is, klemt deze vraag te meer. Metterdaad doet dan ieder eene keuze: hetzij om, met de uitbannen en aan Gods Woord gehoorzamen, te buigen voor den Heere en Zijn Woord, of, met de uitwerpers en aan dat Woord ongehoorzamen, zich te stellen tegen Hem.

Allerlei geredeneer, waardoor men ook met eene menigte van woorden, deze zaak aan de aandacht wil onttrekken, verandert hare eenvoudige waarheid niet.

Of nu ook elke plaatselijke Hervormde Kerk een valsche kerk is? Tusschen die plaatselijke Hervormde Kerken is groot verschil. Hoewel zij alle, door, uit gehoorzaamheid aan de Besturen, ongehoorzaam te zijn aan Gods Woord, zich droef schuldig maken aan vergriep tegen 's Heeren Koninklijke hooghheid, en alzoo ieder geloovige, die zijnen Heere niet verloochenen wil als Koning, noodzaken, met haar te breken, zoo is bij de eene het proces van valsche kerk te worden, toch veel verder voortgeschreden dan bij de andere.

En het andere artikel heeft den titel: „Wat hebben onze vaderen in 1834 en 1886 gezegd en getoond?“

Een tweede vraag van denzelfden broeder is deze: „Hebben onze Vaderen in 1834 en 1886 niet door hun woord en daad, gezegd en getoond, dat elke kerk die niet bezat een der kenmerken door onze belijdenis aangegeven, eene valsche kerk was?“

Laat mij, ten antwoord hierop en met verwijzing naar de twee voorafgaande stukjes, 't volgende mogen zeggen ter aanduiding van hetgeen de mannen der Afscheiding in 1834, en die der Doleantie in 1886, in betrekking tot de „Herv. Kerk“ door hun woord en daad gezegd en getoond hebben.

Zij zeiden en zij toonden, dat zij, om der wille van gehoorzaamheid aan Gods Woord, niet mochten, noch wilden doen, wat, in strijd met dat Woord, hun door de Haagsche Synode met haar Reglementen en onderbesturen, werd opgelegd of voorgeschreven.

Zij zeiden en zij toonden, dat zij, liever dan, om den wille van menschen en aardse goederen en genietingen, ongehoorzaam te wezen aan het Woord van God en aan den Heere Christus, Die hen tot Zijn eigendom gekocht had, aan die Bestuursmacht de gehoorzaamheid wilden opzeggen niet alleen, maar zich ook wilden laten uitbannen uit de kerken, tot welke zij tot dien tijd behoord hadden, en ook zich wilden laten berooven van hetgeen hun rechtmatig toekwam.

Zij zeiden en zij toonden, dat zij desnoods ook oude en sterk bindende banden wilden verbreken, als dat moest ter wille van gehoorzaamheid aan den Heere Christus en aan Gods Woord.

Zij zeiden en zij toonden, dat hunne ziel er onder leed, dat zij die banden moesten verbreken.

Zij zeiden en zij toonden, dat niet eigen lijden hun het pijnlijkst viel, maar dit, dat Koning Jezus niet gehoorzaam, noch geerd werd zooals dat behoorde, en dat aan Gods Woord geene heerschappij gegeven werd.

Zij zeiden en zij toonden, dat zij zoo gaarne wenschten, dat ook de andere geloovigen aan God en Zijnen Christus metterdaad gehoorzaam werden in hun kerkelijk handelen.

Zij zeiden en zij toonden, dat zij het doen der niet alzoo handelende geloovigen in strijd achtten met Gods Woord, hen diep schuldig stellende, en dat zij dat doen voor een zoo groote zonde hielden, dat zij er op geenerlei wijze meer debet aan wilden zijn, opdat zij niet den band aan hunnen Heere en Heiland zouden scheuren.

Zij zeiden en zij toonden, dat zij begeerden en baden, dat alle geloovigen komen mochten tot gehoorzaamheid aan den Heere en Zijn Woord, om alzoo van zich te werpen die Besturen met hunne heerschappij, en wat in strijd is met de Heilige Schrift.

Zij zeiden en zij toonden, dat hun hart uitging naar vereniging met de geloovigen, met wie de kerkelijke band nu verscheurd werd, of moest worden; opdat allen gezamenlijk mochten wonen als in één kerkelijk huis, en, naar den Woorde Gods, samenwerken tot 's Heeren eere en dienst.

Hiermede hebben we onzen lezers overgelegd al wat Prof. Greijdanus indertijd over deze kwestie schreef. De artikelen, die we in ons nummer van heden overnamen, komen voor in „Friesch Kerkblad“ van 29 Jan. 1917.

Van een „Goddelijke Comedie“: „Grazige Weiden“.

Dr B. A. Knoppers wijdt in het Geref. Jongelingsblad een artikel aan „Grazige Weiden“:

Dat is de titel van een tooneelstuk, een drama, geschreven door Marc Connelly uit Noord-Amerika. Het moet een stuk zijn van zeer bijzondere kwaliteiten, waardoor het een der belangrijkste letterkundige en religieuze verschijnselen van den laatsten tijd is geworden.

We vragen ons af, wat dan de inhoud van dit zoo hooggeprezen werk is, waardoor zelfs mannen als Prof. Dr G. v. d. Leeuw van Groningen en Prof. Dr Ph. Kohnstamm van Amsterdam in extase en diepe bewondering zijn geraakt.

Het is een neger-drama-stuk. Het is de uitbeelding van de echte werkelijkheidsgodsdienst, zooals die leeft bij een kinderlijk volk als de negers in de zuidelijke Staten van Noord-Amerika. Het beschrijft het kinderlijk Oud-Testamentisch geloof van sommige Neger-Christenen. De Gewijde Geschiedenis wordt hier weergegeven in een opeenvolging van tooneelen, opgevoerd voor een Zondagsschoolklasse. Een enkele maal klinken vraag en antwoord van onderwijzer en kind er tusschen door. Daarbij veracht ook God op het tooneel. En Hij wordt zoo menschevormig mogelijk